

DAVID CRYSTAL

PUNȚI ÎNTRE TEHNOLOGIE ȘI TRADIȚIE

Renumitul lingvist **David Crystal** s-a aflat la Timișoara în mai 2012, cu ocazia conferinței de Studii Britanice și Americane (BAS). Scriitor, editor, conferențiar, realizator de emisiuni, cunoscutul profesor a susținut o serie de prelegeri destinate publicului academic din Iași, București și Timișoara, sub egida British Council Romania. David Crystal conduce Asociația Internațională a Profesorilor de Engleză ca Limbă Străină (IATEFL), Asociația pentru Învățarea Limbilor (ALL), e președinte al Asociației Naționale pentru Alfabetizare din Marea Britanie și vice-președinte onorific al Colegiului Regal de Logopedie, Institutului de Lingvistică și Societății Redactorilor și Corectorilor. A publicat peste o sută de cărți în sfera lingvisticii și aplicațiilor ei practice, editând lucrări de referință precum *The Cambridge Encyclopedia of Language (C.E.L.)* și *The Cambridge Encyclopedia of the English Language (C.E.E.L.)*

Cristina Chevereșan: Domnule profesor Crystal, în primul rând vreau să vă urez bun venit. Știu că nu e prima dumneavoastră vizită în România. Ce părere aveți despre revenire, după atâta timp?

David Crystal: Au trecut patruzeci și cinci de ani de la vizita anterioară. Amintirile îmi sunt, cum e de așteptat, destul de neclare. Am ajuns în România datorită Congresului Lingviștilor, care se ținea în acel an la Universitatea din București și a adunat o mulțime de specialiști din întreaga lume. Am prezentat o lucrare și îmi amintesc, într-adevăr, câteva lucruri. În primul rând, atunci am întâlnit pentru prima dată câțiva lingviști români, dintre care unii mi-au devenit

ulterior buni prieteni. Mi-o amintesc pe Tatiana-Slama Cazacu, psiholingvist și expert în limbajul copiilor. Îmi aduc aminte că am observat cât de puțină engleză se vorbea pe stradă prin comparație cu franceza, care a fost pentru mine *lingua franca* în timpul șederii aici. Am folosit-o tot timpul.

C. C.: Simțiți că lucrurile s-au schimbat?

D. C.: Absolut! Acum de-abia mai auzi franceza. Pe de altă parte, în locurile unde am luat masa, la hotel, engleza a devenit la fel de uzuală ca în multe alte părți ale lumii. E schimbarea cel mai ușor de observat. Celălalt tip de schimbare nu l-am experimentat încă, dar o vom face în weekend. Când am fost la București, în 1967, ne-au dus într-o excursie de o zi, ceea ce se va întâmpla și de această dată.

C. C.: Unde ați mers atunci?

D. C.: Ne-au dus la barajul tocmai construit – de care toată lumea era extrem de mândră în epocă – și la câteva mânăstiri. Sâmbătă vom merge într-o altă excursie și poate voi fi în stare să fac o comparație. Ieri am fost la Iași; ne-am plimbat puțin, am vizitat mânăstirea cea mare din centru...

C. C.: Cum au fost conferințele?

D. C.: Aula de la Iași a fost plină; publicul mi s-a părut minunat. Subiectul a diferit de cel abordat la Timișoara. La București am vorbit despre *Moartea limbajului* iar la Iași despre *Engleza ca limbă globală și viitorul englezilor*.

C. C.: De fiecare dată când se vorbește despre David Crystal, se menționează cele peste o sută de cărți și nenumăratele articole dedicate multiplelor aspecte ale limbajului. Cum v-ați îndrăgostit de limbaj ca obiect de studiu, cum a devenit temă de cercetare?

D. C.: Nu-mi amintesc vreo situație în care limbajul să nu mă fi fascinat. Sunt destul de convins că asta se datorează faptului că am crescut într-o parte bilingvă a lumii: la Holyhead, în North Wales, unde se vorbeau galeza, engleza și irlandeza. Auzeam engleza și galeza tot timpul. Engleza era limba de acasă. Îmi amintesc cât de tare mă zăpăcea galeza și cum

întrebam: „De ce pe tine (*vorbitor de galeză*) nu te înțeleg, dar pe tine (*vorbitor de engleză*) da?” Din cauza situației am învățat, treptat, și galeza. Am devenit, dacă nu chiar bilingv, cu siguranță semi-fluent în galeză și fluent în engleză. O anumită curiozitate legată de limbaj este, cred, inevitabilă când crești într-un mediu multilingv.

La gimnaziu, interesul mi-a fost alimentat de limbile pe care le puteai învăța; în cazul meu, latina, greaca, franceza și un pic de germană. Am ales, apoi, să studiez engleza la Universitate și am găsit un program minunat la University College London, care îmbina perfect limba și literatura. Partea dedicată limbajului era extrem de multilingvă, așa că în primii ani de studenție am învățat engleza veche și pe cea medievală, alături de gotică, nordica veche și câteva dintre acele limbi ale trecutului pe care în mod normal nu ai ocazia să le studiezi. A ajuns să mă intereseze tot mai mult lingvistica, nu doar limba engleză. Așa a început totul.

C. C.: V-ați dezvoltat și explorat multiple interese lingvistice: pentru stilistică, fonetică, intonație, chiar și latura clinică a limbajului. Cum ați ajuns să vă ocupați de cea din urmă?

D. C.: Am crescut în Marea Britanie a anilor 1940-1950, într-o perioadă în care lingvistica de abia exista, fiind mai puternic dezvoltată în Statele Unite. Am făcut parte din departamentul care a oferit primul program de licență în lingvistică, la University of Reading. Lingvistica își făcea treptat loc în universitățile britanice, devenind recunoscută ca materie de studiu. Tot mai mulți oameni cu profesii diferite își dădeau seama că le-ar putea fi de real folos. Începeau să sune la Departament, spunând: „Bună ziua. Suntem de la... Fiind un Departament de Lingvistică, ne-ați putea ajuta?” Ajutorul putea fi de diverse naturi. La început, s-a legat în mare parte de predarea limbilor străine, care nu a fost niciodată specialitatea mea principală, deși m-am implicat și am lucrat mult cu profesori de engleză, în cadrul școlilor de vară.

Partea clinică a început cu un simplu telefon. Într-o zi am ridicat receptorul: „Alo, Departamentul de Lingvistică?”; „Da”; „Aș putea vorbi cu persoana care studiază limbajul copiilor?”; „La telefon”; „Suntem de la secția de audiologie a Royal Berkshire Hospital. Avem un copil cu retard de limbaj și nu știm cum să procedăm. Puteți veni să ne ajutați?”. Asta a fost tot. M-am dus, am văzut ce era în neregulă cu respectivul copil din punct de vedere lingvistic. Am discutat și am făcut un raport. Apoi mi-au spus: „Mai avem un caz similar...”. M-am trezit acaparat de lumea medicală și, douăzeci de ani mai târziu, mi-am dat seama că exista un domeniu aparte, acela al „lingvisticii clinice”.

Ai vorbit despre preocupările mele; sunt, într-adevăr, extrem de diverse, dar acest lucru nu a fost planificat. Întotdeauna am reacționat la o cerere anume, venită la un anumit moment, care m-a trimis într-o direcție pe care n-aș fi bănuțit-o năicând.

C. C.: Vorbind despre lingvistica clinică, nu pot să nu vă întreb: ce impresie v-a făcut *Discursul regelui*?

D. C.: Ca film, mi s-a părut minunat, superb jucat. Ca reconstituire istorică a modului în care se trata bālbāiala în acea vreme, e cât se poate de corect. Partea proastă e că niciun logoped nu ar mai proceda, astăzi, așa. Percepția e învechită dar, din punct de vedere istoric, exercițiile sunt prezentate cu multă acuratețe. Acum știința a evoluat și cunoaștem mai multe despre cauzele și posibilele tratamente ale bālbāielii decât înainte. Filmul și-a meritat toate premiile. E interesant, totuși, cât de mult diferă de carte. Ai citit-o?

C. C.: Da. Lucrez împreună cu o colegă la o rubrică în care ea scrie despre filme și eu despre cărțile care le-au inspirat.

D. C.: Ce abordare minunată! Acum câțiva ani am petrecut un timp în Republica Cehă, la Uherské Hradiště, unde se ținea un festival de film, făcând exact asta: comparând, de exemplu, *Tess d'Urbervilles* a lui Thomas Hardy cu filmul. Îmi place felul în care o anumită poveste poate beneficia de

două versiuni total diferite datorită modului și direcției în care cele două medii acționează.

C. C.: Sunteți foarte interesat de media și noile tehnologii, de felul în care acestea utilizează și contribuie la dezvoltarea limbajului. Care ați spune că e cel mai activ tip de nou mediu care afectează (pozitiv sau negativ) evoluția limbii?

D. C.: Cred că totul e pozitiv. Nu împărtășesc opinia celor care cred că Internetul e un dezastru și că trimiterea de sms-uri distruge copiii. Dimpotrivă. Ce văd eu e o nouă tehnologie care îmbogățește expresivitatea limbii, așa cum au făcut și altele în trecut. Orice nouă tehnologie dă apă la moară profeților apocalipsei. La apariția tiparului, în secolul XV, prezicătorii dezastrelor susțineau că va fi o tragedie pentru limbaj, întrucât îngăduia răspândirea ereziilor în moduri ce înainte nu fuseseră posibile. Când s-a inventat telefonul, în secolul XIX, toată lumea a spus: „E o nenorocire; dacă oamenii pot vorbi la telefon, nu vor mai ieși să stea de vorbă față în față”.

C. C.: Același lucru se spune astăzi despre Facebook.

D. C.: O, desigur! Ajung imediat și acolo. Odată cu răspândirea radioului în anii 1920, reacțiile au fost aceleași: urma distrugerea civilizației pentru că se facilita spălarea creierelor. Ceea ce s-a văzut în realitate a fost faptul că fiecare dintre aceste tehnologii a adus cu sine o sumă de noi stiluri și moduri de expresie. În ce privește tiparul, au apărut concepte precum ziarele, titlurile și capitolele. În radio avem comentariul sportiv, emisiunile de știri, starea vremii, debaterile: genuri complet noi, inexistente anterior. Acum se întâmplă la fel cu Internetul. N-au trecut decât douăzeci de ani, deci e prea devreme să ne pronunțăm asupra impactului pe termen lung asupra limbajului și limbilor în general. Deja constatăm, însă, apariția unor tipuri distincte de exprimare scrisă și, până la un anumit punct, verbală.

Despre ce vorbim? World Wide Web, chatrooms, lumi virtuale, jocuri, sms-uri, instant messaging, Facebook, You Tube, Twitter ș.a.m.d. Dacă le privești pe fiecare în

parte, așa cum am făcut eu în ultimii aproximativ zece ani, vezi o nouă formă de comunicare, un nou mediu expresiv aparte, diferit de tot ce am avut în trecut, care ne permite să ne exprimăm intențiile comunicative în noi moduri. Eu numesc aceste lucruri „produse”. Nu îmi place să vorbesc despre „genuri”, pentru că implică o identitate care nu s-a format încă. Totuși, unele dintre aceste „produse” sunt folosite deja în scopuri estetice, artistice și literare. Există noțiunile de poem-sms sau roman-sms (extrem de popular în sud-estul Asiei): descarci în fiecare zi câte un capitol pe telefon. Milioane de oameni citesc aceste romane.

Ce văd eu e o literatură în curs de formare, o expresivitate generală care nu a mai existat și mi se pare un lucru foarte bun. Demonstrează spiritul lingvistic creativ al umanității. În marea majoritate a cazurilor, cei care spun „da, dar...” nu știu despre ce vorbesc. Să vă dau un exemplu: mulți spun că sms-ul e o catastrofă. De ce? Ți se va explica: „Cei mici asamblează texte folosindu-se de abrevieri, omițând litere la întâmplare, așa că nu mai știu să scrie corect. E groaznic!” Adevărul e că, în medie, doar 10% dintre cuvintele din sms-uri sunt, într-adevăr, abreviate; cele mai multe nu sunt. În al doilea rând, nu copiii au inventat aceste abrevieri. Unele, precum „C” pentru „see” sau „U” pentru „you”, există în limba engleză de mai bine de două secole!

În ce privește ortografierea haotică, dimpotrivă, cercetările au demonstrat în ultimii zece ani că pentru a compune sms-uri eficiente trebuie să știi să scrii; dacă nu, nu poți produce mesaje bune. Cei mai buni autori de sms-uri sunt pricepuți la scris; cu cât trimiți mai multe sms-uri, cu atât mai bune îți vor fi rezultatele la testele de ortografie. Cu cât mai devreme ai telefon mobil, cu atât mai bine vei scrie. Aceste rezultate îi vor uimi pe detractorii sms-urilor. Dar te întrebi: „Ce e chiar atât de surprinzător?”. Oricine va fi de acord că scrisul corect ține de exercițiu: cu cât mai mult citești sau scrii, cu atât te vei descurca mai bine. Iată

că apare o tehnologie care te face să scrii și să citești. Sigur, mesajele sunt scurte, dar nu *atât* de scurte. 160 de caractere echivalează cu 30 de cuvinte în engleză. Poți scrie propoziții destul de complicate în 30 de cuvinte. Lumea se plânge că „tinerii din ziua de azi nu citesc”. Ați văzut însă vreodată un tânăr care să nu citească, mergând pe stradă cu telefonul în mână, trimitând și primind mesaje tot timpul? Nu mă miră deloc că s-a demonstrat că sms-urile te ajută să scrii corect.

Desigur, important e ca toată lumea, nu doar copiii, să învețe cum să utilizeze aceste noi tipuri de abilități și să realizeze că nu toate nevoile comunicaționale pot fi satisfăcute prin limbajul asociat cu sms, Twitter și Facebook. Intervenția ta de mai devreme e relevantă. Dacă elevii cred că întregul lor univers lingvistic se reduce la Facebook, se înșeală profund și cineva trebuie să le atragă atenția. Există niște oameni minunați care o pot face: se numesc profesori. Asta ar trebui să fie menirea unui profesor când vorbește despre limba engleză în acest context. Merg adesea în școlile din Marea Britanie să vorbesc cu profesori și elevi. Văd peste tot exerciții ce subliniază limitele și punctele forte ale unui asemenea mediu, exerciții de traducere de tipul: „Iată un mesaj de pe Facebook. Transformați-l în blog/ website/ povestire etc”. Asta înseamnă să arunci punți între tehnologie și tradiție.

C. C.: Vorbeam despre apariția unor coduri, a unor stiluri diferite. Cum le tratează și le integrează cei din mediul academic? Sunt sigură că ați avut ocazia să observați diverse zone universitare și reacțiile lor specifice. Mă gândesc de exemplu, la rezistența inițială a secolului XX față de incorporarea culturii populare în ceea ce se considera a fi „cultura înaltă”, literatura „de bună calitate” etc. Cum credeți că reacționează lumea academică în zilele noastre?

D. C.: Reacția cu privire la noile tehnologii este încă destul de firavă, din simplul motiv că foarte puțini universitari chiar studiază aceste lucruri. Am fost la câteva conferințe și

participarea e foarte modestă. Îmi amintesc că, atunci când îmi scriam prima carte despre limbă și Internet, în anul 2000, am simțit că pot face acest lucru deoarece subiectul exista deja de aproximativ zece ani și se făcuseră destule studii care să-mi dea posibilitatea să mă sprijin pe umerii cercetătorilor de atunci și să elaborez un material introductiv pe această temă. Prin urmare, am luat legătura cu unii dintre cercetătorii americani care se ocupau de acest subiect (America fiind locul unde te aștepti să se facă majoritatea cercetării). I-am întrebat câte persoane făceau cercetare în domeniu la ei iar răspunsul a fost: „Vreo șase sau șapte”. Era foarte puțin! Existau câteva nume foarte cunoscute, precum Susan Herring, de exemplu, dar nu multe. Zece ani mai târziu, lucrurile stau ceva mai bine. Există conferințe pe această temă, reviste online și altele asemenea, dar a durat surprinzător de mult până ca lucrurile să se pună în mișcare.

Ce trebuie, deci, să facă mediul academic? Nu pot vorbi decât din perspectiva lingviștilor. Psihologii, sociologii, fiziologii și alte tipuri de specialiști au lucruri diferite de spus despre Internet. Lingviștii vor spune următoarele: prima sarcină a lingvisticii este întotdeauna documentarea, descrierea. Există o mitologie uriașă, despre care am discutat parțial în legătură cu mesajele scrise. Aceeași idee se aplică, însă, tuturor produselor de acest gen. Ce este blogging-ul? Din punct de vedere lingvistic, ce se petrece într-un blog? Ce tip de construcții e probabil să întâlnești? Cât diferă ele față de engleza standard, româna standard sau orice altceva? În cea mai mare parte, nu avem nici cea mai vagă idee.

Engleza și alte câteva limbi au fost studiate în măsură considerabilă, dar majoritatea limbilor din lume nu au fost urmărite deloc din punctul de vedere al impactului noilor tehnologii asupra lor. Cred, deci, că totul se învâрте în jurul descrierilor elementare – de vocabular, gramatică, ortografie și, desigur, pronunțare (pe măsură ce Internet-ul dobândește o tot mai accentuată componentă audio) –, al prezen-

tării și comparării acestor descrieri. Problema e că tehnologia nu stă pe loc. Pentru lingviști, cea mai mare dificultate constă în faptul că tehnologia evoluează și, în consecință, limba însăși evoluează mai repede decât pot ei ține pasul.

Cel mai bun exemplu e Twitter, apărut în 2006. Mesaje scrise pentru Internet, sms pe Internet, trimiterea de mesaje pe care le poate vedea toată rețeaua: aceasta era ideea. La început, mesajul de întâmpinare pe Twitter era „Ce faci?”. Oamenii răspundeau și își trimiteau mesaje în funcție de asta. S-a dezvoltat, prin urmare, un gen foarte personal, introspectiv, care includea, de exemplu, o mulțime de pronume la persoana I. În noiembrie 2009, Twitter își schimbă mesajul de întâmpinare în „Ce se întâmplă?”. E o schimbare fundamentală de perspectivă. Acum, privirea se îndreaptă spre exterior. Twitter devine brusc un site de știri. Oamenii încep să facă publicitate, editurile anunță lansări de carte și alte asemenea. E vorba mult mai mult de persoana a treia decât de persoana întâi. Nu în întregime, firește, dar schimbarea de limbaj e notabilă.

Iată, deci, cum stau lucrurile: bieții lingviști care, între 2006 și 2009, încercaseră cu disperare să descrie cele mai recente fenomene ce se petreceau pe Twitter, descoperă brusc că toată munca lor ține, de acum, de lingvistica istorică. Se terminase! Și Twitter e doar un exemplu. Ce se va întâmpla anul viitor? Aceasta e problema! Încă nu am văzut nimic în ceea ce privește Internet-ul. Și nu a apărut decât de douăzeci de ani! În următorii douăzeci vom fi martorii unor dezvoltări uriașe, greu de imaginat. Mai precis, Internetul se va concentra tot mai mult pe componenta orală. În acest moment, doar aproximativ 10-20% din Internet e vorbit; totul e grafic. Lucrurile nu vor mai sta la fel în 2020. Va fi exact invers. Cea de a doua mare schimbare privește faptul că Internetul va fi tot mai mobil. Acum câțiva ani am participat, în Statele Unite, la o conferință organizată de câteva agenții de telefonie mobilă și publicitate. Acestea anticipau

că, în următorii 5 ani, cam 80% din întregul acces la Internet se va face prin telefonul mobil. Terminalul de computer va ține în curând de domeniul trecutului. Ce impact va avea acest lucru asupra limbii? Ecranul telefonului mobil nu e prea mare. Câtă informație se pierde? Brusc, apare un nou domeniu de cercetare.

Acestea sunt doar două dintre direcțiile în care ne îndreptăm. Marea problemă a lingviștilor este, deci, cum să țină pasul. Personal, am întâmpinat obstacole deosebite în ultimii zece ani. Prima ediție din *Language and the Internet* a apărut în 2001. Ea vorbește despre World Wide Web, lumi virtuale, e-mail, chat rooms, nu și despre bloguri sau instant messaging, pentru că eram în 2001. Editura Cambridge mi-a explicat că trebuie să scot rapid o nouă ediție a cărții, revizuită și adusă la zi. Am început, deci, să lucrez la ea. Am inclus un capitol despre bloguri și unul despre instant messaging. Cartea a apărut în 2006 fără a menționa Facebook sau YouTube, întrucât acestea nu ajunseseră produse majore când vremea era încă în lucru. S-ar putea crede că trebuie să scot, iar, o nouă ediție. Ei bine, m-am hotărât să scriu o altă carte în loc. Până la urmă, însă, asta e marea problemă. E foarte dificil să ții pasul!

C. C.: Ce ne puteți spune despre blogul dumneavoastră? Ce conține, cu ce se ocupă? E evident că vă interesează foarte mult și partea practică a lucrurilor, nu doar cea teoretică.

D. C.: Sunt întrebat mereu: „Sunteți pe Facebook? Sunteți pe Twitter?”. Răspund: „Nu, nu sunt”. „De ce?!”. E foarte simplu. Dacă ai un cont de Facebook sau Twitter, acumulezi un număr de prieteni, de persoane care urmăresc ce postezi și așa mai departe. Se creează în universul online așteptarea că vei continua să trimiți regulat mesaje, dar pentru asta trebuie să-ți găsești timp. Odată ce ai început, ai o responsabilitate față de cei care te urmăresc. Dacă nu mai scrii, oamenii se simt dezamăgiți sau cred că ai murit. M-am hotărât, deci, să nu fac asta, din pură lipsă de timp.

Am conturi pe ambele site-uri pentru a-mi proteja identitatea – furtul de identitate e foarte frecvent –, dar singura mea activitate online e pe blogul personal și mi-e greu să mă țin chiar și de asta.

Este vorba de un blog reactiv, nu de unul proactiv. Există două tipuri de bloguri: unele pe care scrii pur și simplu ce ți se întâmplă în ziua în curs și altele în care răspunzi anumitor solicitări. Blogul meu face parte din a doua categorie. Postez doar ca răspuns la întrebări care îmi parvin, de obicei, prin e-mail. Primesc zeci de mesaje zilnic, de la oameni care îmi adresează întrebări punctuale despre chestiuni lingvistice. Dacă sunt de interes general, postez răspunsurile pe blog, economisind foarte mult timp. Unele întrebări se repetă de nenumărate ori și, odată ce ai postat deja ceva în acest sens, poți spune: „Răspunsul se găsește deja pe blog”. Ideal ar fi, deci, să scriu odată la câteva zile, dar e un adevărat noroc dacă îmi găsesc timp pentru o postare sau două pe lună. Știu cât timp necesită! Blogging-ul e o responsabilitate, nu ceva ocazional. Mă ocup de asta în măsura posibilităților.

C. C.: Sunteți, evident, dedicat fenomenelor pe care le studiați! Ați menționat faptul că Internetul va deveni probabil un mediu 80% oral, vorbiți mult despre globalizarea limbii engleze: credeți că engleza vorbită a devenit și va rămâne noul standard mondial?

D. C.: În viitorul previzibil, da, nu încape îndoială. Pe termen lung, nu se știe. Cine ar fi putut prevedea, cu un mileniu în urmă, că peste o mie de ani aproape nimeni nu va mai ști latină? Ai fi fost considerat nebun să spui așa ceva. Va folosi toată lumea engleza peste o mie de ani? Cine știe? Nu neapărat! Poate până atunci vom vorbi marțiana! Dar în ce privește viitorul previzibil, engleza nu are competiție serioasă pentru rolul de *lingua franca* mondială. Există limbi care pot formula pretenții. Spaniola, de exemplu, e limba al cărei număr de vorbitori crește cel mai rapid, dar nu are

sprijinul politic necesar pentru a concura cu engleza. China are cel mai mare număr de vorbitori nativi și, de asemenea, o diasporă considerabilă. Pentru moment, însă, pe chinezi nu îi interesează ca limba lor să se internaționalizeze. Toți învață engleza! Araba ar fi o altă posibilitate; ar putea deveni atât de pregnantă încât toată lumea să considere că e util să o învețe. Mai sunt și alte posibilități dar, pentru moment, niciunul din aceste scenarii nu e probabil în viitorul previzibil. Nici măcar în următoarele câteva sute de ani. Engleza își păstrează supremația.

Internetul a accentuat această tendință. El a debutat exclusiv în engleză în anii 1990, însă până în 2000 devenise doar 70-80% englezesc. Prin 2003, peste jumătate din serviciile de găzduire web din lume erau în alte limbi. La ora actuală e foarte dificil să numeri limbile folosite pe Internet, întrucât rezultatele variază în funcție de ce anume iei în calcul: pagini, site-uri, servere. Se pare că anul acesta sau la anul, din totalul de oameni care accesează Internetul, cel mai mare grup va fi reprezentat de chinezi. Vorbitorii de engleză se vor plasa pe locul doi. Aprecierea se bazează strict pe demografia locului de unde se loghează oamenii, deci trebuie să fim prudenți. Faptul că intri pe Internet din China nu înseamnă neapărat că ești vorbitor de chineză, dar e foarte probabil. Se crede că în cursul acestui an engleza va fi detronată din poziția ei de cea mai utilizată limbă, deși statisticile sunt oarecum incerte.

În general, Internetul devine tot mai multilingv. Probabil că sunt cel puțin 2000, poate chiar 3000 de limbi pe Internet în momentul de față. Unele sunt foarte puțin reprezentate prin site-uri; totuși, Internetul a devenit o mină de aur lingvistică, în special pentru limbile periclitare. Dacă ești vorbitor al unei limbi pe cale de dispariție, o poți pune pe Internet și va sta acolo cu mândrie, ca oricare alta. Numeroase limbi amenințate folosesc actualmente Internetul pentru a se revigora.

C. C.: Am observat că oamenii se așteaptă să fiți un povestitor al limbii engleze. Care dintre multiplele povești ale limbii engleze pe care le spuneți și scrieți de atâta vreme vă e cea mai dragă? Câte povești sunt? Care vi se pare cea mai interesantă?

D. C.: Îmi e imposibil să răspund. Nu am preferințe. Lingviștii, – sau cel puțin acest lingvist –, nu au preferințe. Fiecare poveste e fascinantă în felul ei. A trebuit, totuși, să dau un fel de răspuns acum câțiva ani, când Biblioteca Britanică m-a rugat să mă ocup de o expoziție dedicată limbii engleze. Era pentru prima dată când organizau așa ceva: se numea *Evolving English (Engleza în evoluție)*. O expoziție este, de fapt, un șir de povești, așa că a trebuit să le selectez. Am făcut-o în colaborare cu echipa de la Biblioteca Britanică. Mi s-a părut dificil, pentru că nu ne refeream doar la Marea Britanie, ci la întreaga lume unde se vorbește sau se scrie în engleză.

Fiecare loc îți face cu mâna, rugându-te să îl incluzi. Ești obligat să faci o alegere și, până la urmă, am făcut-o. Am selectat două sute cincizeci de povești care să fie spuse, dar nu pot opta pentru niciuna drept favorită. Fiecare e pur și simplu fascinantă când te concentrezi asupra ei. Când te apuci s-o studiezi sau s-o recitești, începi să vezi lucruri pe care nu le observaseși niciodată înainte și te absoarbe total. Dintr-o dată, pentru acel scurt moment, îți reinnoiești legătura cu respectivul text, cu autorul sau perioada vizate. Treci, apoi, la altceva și lași totul în urmă. Prin urmare, mi-e imposibil să indic o singură poveste preferată.

C. C.: Cele discutate mă duc cu gândul la altă întrebare pe care intenționez să v-o pun. Sunteți vestit pentru enciclopediile dumneavoastră. Cum faceți alegerile editoriale? Cum alegeți structura, conținutul, dimensiunile, formatul, colaboratorii?

D. C.: Dacă ne referim strict la cele două enciclopedii care se ocupă de chestiuni lingvistice, *C.E.E.L* și *C.E.L.*, nu există colaboratori, sunt cărți de autor. Desigur, însă, e vorba de

munca în echipă cu editura. Editura dictează criteriile esențiale: dimensiunea, costurile. Bugetul alocat alcătuirii unei enciclopedii va fi alcătuit, în parte, din căutarea ilustrațiilor, obținerea aprobărilor și altele asemenea; ți se dă de la început un set de criterii.

La început, Cambridge University Press era foarte sceptică în privința *C.E.L.*, enciclopedia lingvistică. Nu mai existase alta înainte. Sugerasesem deja câtorva edituri ideea unei enciclopedii ilustrate a limbii și fusesem refuzat. Abordasem pe cineva de la o editură academică care spusese „Nu, nu, nu poți publica o carte ilustrată despre chestiuni lingvistice!” M-am dus la un editor de cărți ilustrate, de format mare, care mi-a spus: „Nu. Poți pune tu poze, dar tot va fi mult prea mult text academic și asta nu ne place”. Cambridge a acceptat până la urmă propunerea, dar până și ei erau circumspecți. Ba chiar mi-au oferit un buget foarte limitat pentru prima ediție. Pentru cei care au văzut toate cele trei ediții ale *Cambridge Encyclopedia of Language*, diferența e evidentă. Prima ediție e predominant alb-negru, cu o singură culoare, roșu, în diverse nuanțe. Atât. Încercați să desenați o hartă a lumii care să arate distribuția limbilor într-o singură culoare: e practic imposibil! Dar cartea s-a vândut atât de bine încât mi s-a aprobat o doua ediție în culori. Cam așa stau lucrurile.

De unde provine informația? Dacă faci muncă de enciclopedist, nu pornești de la zero. Ca lingvist, sau lingvist descriptiv, în cazul meu, ești permanent în alertă, în căutare de lucruri, îți iei notițe oriunde mergi. Am un carnetel chiar aici, în buzunar; reportofonul nu-l poate vedea, dar există. Scriu în el ori de câte ori observ ceva. Dacă se întâmplă în timp ce șofez, notează Hilary în carnetelul ei. În decursul anilor aduni o colecție imensă de observații, tăieturi din ziare, fotografiile ale unor lucruri în desfășurare, indicatoare stradale ciudate, orice are vreo legătură cât de mică cu limbajul. Ajungi să ai un sertar uriaș plin cu de toate.

Asta e adevărata motivație pentru alcătuirea unei enciclopedii. Sunt povești bune de spus, iar o enciclopedie e mediul care le va spune cel mai bine.

Ce îți rămâne de făcut e să creezi o structură unitară a cărții, capitol de capitol, să spui povestea-cadru în textul principal și să folosești secțiuni speciale și coloane marginale în care să introduci aceste povestioare când găsești ocazia. Apoi alcătuiești un dosar de imagini pentru cei care caută ilustrațiile. Aici lucrurile încep să se complice. Numărul maxim de cuvinte admis pentru cele două cărți Cambridge a fost de o mie de cuvinte pe pagină. Scriu, deci, o mie de cuvinte și, deodată, realizez că nu am nici o imagine. Trebuie să las loc pentru poză, așa că elimin două sute de cuvinte și prevăd un mic spațiu în colțul din dreapta sus. Pagina ajunge la cei care se ocupă de ilustrații și vine înapoi cu zece propuneri minunate, dar toate mari. Nu le poți micșora pentru că nu s-ar mai înțelege nimic. Îmi dau deodată seama că, dintre cele o mie de cuvinte ale mele, cinci sute trebuie să dispară ca să încapă imaginea. Aceasta e tensiunea creativă dintre text și imagine; ceva trebuie să primeze. Ce pagină va avea mai mult text, care mai multe poze? Cum se influențează una pe alta?

Prima dată când am făcut așa ceva pentru *C.E.L.*, a fost groaznic. Trebuia să rescriu mereu. La a doua carte, *C.E.E.L.*, îmi învățasem lecția. Am început cu alegerea ilustrațiilor, ca să știm ce poze vom folosi și cât spațiu rămâne pentru text. Chiar și așa, au rămas una-două probleme pe care nu le-am rezolvat în întregime, dar a fost o experiență mult mai satisfăcătoare.

C. C.: La începutul interviului ați afirmat că v-ați îndrăgostit de limbă datorită comunității în care trăiați și a diferitelor limbi vorbite în interiorul ei. Cum contribuie limbajul la construirea identității, cum o descrie sau exprimă?

D. C.: Majoritatea oamenilor se gândesc la limbaj ca la un mediu de comunicare și acest lucru este, desigur, important

pentru exprimarea ideilor, a gândurilor noastre. Dar aceasta este doar una dintre funcțiile limbii. Într-o prezentare generală a limbii, ceea ce trebuie să vezi de la bun început e o trecere în revistă a tuturor celorlalte funcții, în afara celei ideationale sau comunicative. Dintre toate acestea, funcția limbii de a exprima identitatea este absolut fundamentală. Amintesc în trecere că altă funcție ar fi folosirea limbii în scopuri ludice, ca atunci când folosim tonalități prostești sau facem jocuri de cuvinte. Identitatea, însă, e fundamentală. Cele două forțe principale ce impulsionează limbajul, producând schimbări lingvistice, sunt nevoia de claritate și nevoia de identitate. Cele două trebuie să se afle în echilibru.

Nu consider, deci, întrebarea marginală pentru întreaga discuție ci, dimpotrivă, absolut centrală. În genere, toată lumea gândește așa. Dacă întrebi oamenii pe stradă ce înseamnă limbajul, nu durează mult până încep să vorbească despre identitate. Vor menționa și comunicarea, dar identitatea e factorul de impact. Dovezile apar de fiecare dată când probleme legate de limbaj ajung pe prima pagină în întreaga lume: o grevă, un marș, oameni care își dau chiar viața pentru limba lor în diferite părți ale lumii. Ziua limbii materne, de pe 21 februarie, care comemorează studenții din Bangladesh omorâți în timp ce-și apărau limba. Îți dai seama, astfel, că inima, nu capul, pune în mișcare limbajul, manifestările și controversele lingvistice din întreaga lume.

Cred, deci, că identitatea e punctul de plecare al tuturor activităților lingvistice. Orice politică lingvistică trebuie să ia în calcul natura fundamentală a limbii – diversitatea lingvistică ce reflectă identitatea – și să se asigure că diversitatea e recunoscută ca drept inalienabil al omului. U.N.E.S.C.O. a făcut acest lucru prin secțiunea sa dedicată Moștenirii Intangibile, recunoscând importanța limbii și afirmând mereu diversitatea. Sunt absolut convins că acesta e unicul mod în care se pot soluționa unele dintre problemele existente cu privire la limbă și limbaj.

C. C.: Cum rămâne cu identitatea *dumneavoastră*? La o căutare pe Google, oamenii găsesc „scriitor”, „editor”, „conferențiar”, „realizator de emisiuni” etc. Preferați vreuna dintre aceste descrieri? Se completează sau se concurează una pe alta?

D. C.: N-am simțit niciodată vreo competiție; cred că se completează reciproc. Dacă ar trebui să le ierarhizez, aș spune că sunt în primul rând scriitor, în al doilea – conferențiar, și în al treilea – realizator de emisiuni. Nu mă mai ocup foarte mult cu editarea în prezent. Făceam asta, dar nu și acum. Toate activitățile mele se completează, într-adevăr. Nu se pune problema de a fi proactiv. Ceea ce fac depinde în mare măsură de ce mi se cere să fac. Primesc zilnic invitații să mă duc să vorbesc într-un loc sau în altul; e minunat, îmi face plăcere, dar dacă nu aș fi invitat, n-aș face-o. Pe de altă parte, oricât de surprinzător ar putea părea unora dintre cititori, foarte rar îmi vine mie o idee de carte. Ideea apare dintr-o conversație ca aceea pe care o purtăm noi acum, cu singura deosebire că în locul tău se află un editor sau cineva care mă întreabă dacă există vreun volum pe o anumite temă. Și atunci mă gândesc: „Nu, nu există”...

C. C.: ... dar ar putea exista!

D. C.: Exact. Îmi spun: „Aș putea să scriu așa ceva!”, chiar dacă o asemenea idee nu-mi trecuse niciodată prin cap. Cartea despre sms-uri, cele despre Biblie ori Internet s-au născut dintr-o asemenea conversație. Doar de câteva ori în viață am avut eu personal o idee bună care mi s-a părut că trebuie publicată.

C. C.: Ați putea fi acuzat de modestie...

D. C.: Dar e perfect adevărat! Cele mai bune idei provin din interesul unor oameni care doresc să vadă că se întâmplă ceva. Prin urmare, identitatea mea ca autor e oarecum amestecată și confuză. Cealaltă parte a identității o reprezintă, desigur, identitatea națională, și chiar nu cred că am

una puternică. Mă simt extra-teritorial, cum spunea George Steiner.

C. C.: Ați adăuga-o la identitățile dumneavoastră pe cea de „om de spectacol”? Tuturor le-a plăcut conferința de astăzi în special datorită spectacolului. Deși orientată spre chestiuni lingvistice, a fost, într-un fel, pusă în scenă, regizată.

D. C.: Este, într-adevăr, vorba de o creație artistică. Eu numesc acest gen de conferință „performance lecture” și e ceva total deliberat. M-am săturat, cu mulți mulți ani în urmă, de conceptul de conferință ca prezentare lipsită de umor, în care vorbitorul face permanentă trimitere la note (sau power point-uri, în zilele noastre) ori, uneori, citește pur și simplu textul cu voce tare, practică foarte comună în întreaga lume. Privesc în jur la situațiile comunicative care mă atrag cel mai mult, de care îmi aduc cel mai bine aminte, și mi le imaginez în contextul teatrului. Cu mult timp în urmă m-am gândit: „De ce n-aș introduce câteva dintre aceste noțiuni teatrale în domeniul conferențierii”?

Am încercat metoda și a părut să funcționeze. Folosind-o tot mai mult, am perfecționat-o. Am învățat o mulțime de lucruri de la actori. Am făcut eu însumi multă actorie dramatică la nivel de amatori, deci știam ce înseamnă. Am fost crescut de o mamă care era producător de teatru amator, așa că am urmărit mereu, de la vârste fragede, ce se petrecea pe scenă. Fiul nostru, Ben, e actor profesionist. E clar, deci, că există ceva în genele noastre care a făcut să se întâmple acest lucru. Ține, parțial, de talent și personalitate. Trebuie să fii pregătit să stai în fața publicului și să te dai în spectacol fără griji.

C. C.: E o strategie?

D. C.: Da, cred că da. Desigur, în primul rând trebuie să-ți cunoști foarte bine subiectul. Pe urmă, trebuie să planifici totul. Oamenii spun: „Nu folosește nici un fel de notițe”. Așa e, dar știi exact care va fi structura evenimentului, ce și când să spun. Totul se bazează pe pregătire. Frumusețea e

că – spre deosebire de interpretarea pe scenă, unde actorul trebuie să respecte strict scenariul seară de seară – într-o conferință-spectacol ai de spus aceeași poveste, dar modul în care o spui poate varia enorm de la o reprezentație la alta. Niciodată nu am mai ținut conferința de azi exact în același mod. Exemplele sunt, desigur, identice, dar felul în care le prezint, lucrurile care îmi trec prin minte în timp ce explic variază uneori dramatic de la o zi la alta. Dacă sunt în România, vor apărea pe alocuri trimiteri la această țară, lucru care nu s-ar întâmpla niciunde altundeva. Natura publicului și reacțiile sale sunt esențiale. Unii ascultători sunt foarte calzi și reacționează la umor, alții nu, pentru că nu sunt deloc obișnuiți și consideră situația jenantă. Unii ascultători japonezi, de exemplu, se simt incomodați de o conferință cu umor pentru că nu le place să râdă zgomotos. Trebuie să-ți calibrezi conferința în funcție de percepția pe care o ai despre așteptările publicului.

Asta mi se pare cel mai palpitant. Celălalt lucru incitant – și încerc mereu să insist asupra lui dacă este posibil, chiar și la o prelegere în plen – e sesiunea de întrebări și răspunsuri de la sfârșit. Eu înțeleg conferința ca primă jumătate a unei conversații cu un public. Trebuie să existe o a doua ocazie, dacă nu în sala de conferință, atunci în afara ei, în pauze. Acolo, oamenii vin și te întrebă ce părere ai despre una sau alta; e partea cea mai frumoasă în ce mă privește. De fapt, nu văd diferența dintre actorie și predare. Sunt două fețe ale aceleiași monede. Un actor trebuie să urce pe scenă și să-și entuziasmeze publicul, chiar dacă pe el îl doare capul. Un profesor trebuie să facă același lucru, diferența constând în faptul că actorul trebuie să facă acest lucru doar o dată pe seară, în vreme ce profesorul trebuie să-l facă de șase sau zece ori pe zi. Cred, deci, că profesorii sunt cei mai minunați oameni de pe pământ – și mă includ și pe mine, în calitate de conferențiar. Suntem uimitori pentru că mergem din clasă în clasă și jucăm de fiecare dată în altă piesă. Fiecare clasă

ne vede pentru prima dată în acea zi și trebuie s-o entuziasmăm. Niciun actor nu are genul acesta de responsabilitate.

C. C.: Dacă tot vorbim despre teatru și spectacol: ce ne puteți spune despre dragostea dumneavoastră pentru Shakespeare? Aveți mai multe lucrări dedicate lui: de ce tocmai Shakespeare?

D. C.: E vorba, din nou, despre o serie de coincidențe. Desigur, l-am studiat pe Shakespeare la școală. Îmi amintesc și acum prima piesă văzută la Stratford, la paisprezece sau cincisprezece ani: *Othello*, cu Paul Robeson în rolul lui Othello și Sam Wanamaker ca Iago. Mi-o amintesc foarte bine, îi văd în fața ochilor; atât de tare m-a impresionat! La universitate, doi profesori minunați ni l-au predat pe Shakespeare: Hilda Hulme, care i-a dedicat o carte voluminoasă, și Winifred Nowotny, autoarea unei lucrări importante despre stilul englezesc, cu numeroase exemple. Erau și oameni care aveau cunoștințe solide despre arta scenică a lui Shakespeare, precum Arthur Brown, expert în teatrul elisabetan. Nu m-am așteptat însă niciodată să devin eu însumi specialist în Shakespeare, în niciun sens. Ani de zile nu am lucrat la nimic legat de Shakespeare cu excepția, firește, mențiunilor ocazionale în varii enciclopedii. Acolo e prezent, dar numai ca exemplu între multe altele.

Apoi, pe la mijlocul anilor 1990, a început să funcționeze teatrul Shakespeare's Globe, care are și o revistă. Redactorul-șef m-a contactat – nici acum nu știu exact de ce – și m-a întrebat dacă m-ar interesa să scriu ceva despre Shakespeare în fiecare număr. A fost, din nou, o chestiune de reacție: M-am gândit: „de ce nu?”. Văzusem spectacole la The Globe și consideram că e un loc grozav, fiecare piesă fiind pusă în scenă în mod inovator. Așa că am început să scriu articolele. Între timp acasă, la fermă, fiul meu Ben, care avea vreo optsprezece ani, începuse deja să fie interesat de teatru. Eram membri ai Repertory Company din localitatea noastră, interpretam mai multe roluri (eu l-am jucat

pe Shylock, am nasul perfect pentru rol!). Ben s-a implicat foarte mult și apoi a decis că vrea să devină actor profesionist. L-am prevenit asupra dificultăților – actorii nu au de lucru, trebuie să-și câștige existența – dar a insistat. A avut și el roluri în diferite piese, apoi a plecat la universitate la Lancaster. A ales să studieze limba engleză și lingvistica, dar părea să-și petreacă majoritatea timpului la teatrul de acolo! După ce și-a luat licența, a devenit actor profesionist.

La momentul respectiv, decizia lui a coincis cu perioada în care scriam articole pentru *The Globe*. Ben a venit cu ideea că avem nevoie de un nou glosar al cuvintelor lui Shakespeare. Avea un exemplar din *Glosarul Onions* din 1911, total depășit. Căuta niște cuvinte pentru piesa pe care urma s-o regizeze și nu le găsea. Mă suna și mă întreba: „Tată, ce înseamnă aceste cuvinte?” Eu îi răspundeam: „Înseamnă asta și asta” și se mira: „Dar nu apar în glosar”! Am început să cercetăm și ne-am dat seama că jumătate din cuvintele ce pot crea probleme publicului modern fie nu apar deloc în *Onions*, fie nu sunt explicate foarte bine. Prin urmare, ne-am pus amândoi capul la contribuție și am hotărât să colaborăm la o carte publicată până la urmă sub titlul de *Shakespeare's Words. A Glossary and Language Companion*. Am mai scris apoi încă una împreună, *The Shakespeare Miscellany*, și m-am trezit tot mai implicat în studiul lui Shakespeare, lucrând tot mai mult pentru *The Globe*.

În 2003 sau 2004 am fost numit Sam Wanamaker Fellow la *The Globe* și am fost încântat. Apoi, în 2004, a apărut ideea ”pronunției originale”: jucarea unor piese cu un accent asemănător celui folosit în vremea lui Shakespeare. M-am implicat în acest proiect și, de atunci, mișcarea P.O. devenind extrem de populară, am alunecat din ce în ce mai mult spre Shakespeare. Am scris scenarii pentru multe companii teatrale din întreaga lume, făcând transpunerea în pronunțarea originală, și călătorind adeseori pentru a lucra o perioadă cu respectivele companii.

În prezent lucrez la un dicționar de pronunție originală. Oricât de surprinzător ar părea, am fost, se pare, unicul lingvist interesat de limbajul lui Shakespeare la începutul anilor 2000. Sunt sigur că erau mulți alții în Germania și în varii alte locuri, dar în Anglia se pare că eram singur. În orice caz, nu existase interes pentru limba lui Shakespeare în ultimii douăzeci sau treizeci de ani. Toată agitația din anii 1980 și 1990 vizase religia lui și diverse chestiuni sociale și psihologice: *A fost catolic sau protestant? A fost homosexual?*

C. C.: ... sau a fost, pur și simplu, el însuși și și-a scris singur piesele?

D. C.: Absolut, problema paternității operelor!

Se discutau toate aceste lucruri, dar aspectele lingvistice nu erau deloc studiate. E, cu adevărat, păcat, pentru că, mai ales când studenții îți spun „Vreau să fac cercetare originală” și tu sugerezi – „Shakespeare”, ei replică: „Imposibil, despre Shakespeare se știe totul! Cum să faci ceva nou?”. Ei bine, ar putea fi dificil să faci asta cu privire la lucruri precum societatea și lumea lui Shakespeare, dar e foarte ușor în privința limbii vorbite de personajele lui pentru că, prin comparație cu alte domenii, nu s-a făcut cercetare aproape deloc. De câte ori scriu un scurt articol pentru *Around the Globe* descopăr ceva ce nu știusem înainte despre limba folosită de Shakespeare. Am sfârșit prin a fi abordat de somitățile în domeniul studiului lui Shakespeare – oameni ca Stanley Wells, care m-a rugat să scriu introducerea la ediția a doua de *Collected Works* pentru Oxford –: e cea mai mare onoare ce poate fi făcută unui lingvist.

Asta m-a făcut să realizez că lumea lui Shakespeare nu se supără dacă un lingvist se amestecă puțin în ea. Nu sunt, la origine, specialist în Shakespeare; am ajuns la acest domeniu indirect. Ulterior, am scris o carte intitulată *Think on my Words*, o prezentare a limbii lui Shakespeare. Cred că în prezent îmi petrec cam jumătate din timp făcând muncă de cercetare legată de Shakespeare.

C. C.: Cum afectează traducerea faptul că limba lui Shakespeare nu a prea fost explorată? Shakespeare e unul dintre cei mai traduși autori din lume dar, în contextul dat, începi să te întrebi cum anume funcționează acest lucru.

D. C.: Ceea ce am aflat noi – cel puțin din e-mail-urile pe care le primesc – e că glosarul nostru le este de imens ajutor traducătorilor lui Shakespeare. Modul în care l-am conceput le oferă mai multe opțiuni. Am adoptat un sistem pe care l-am numit 'triangulație semantică'. În loc să dăm doar o singură explicație pentru un cuvânt, ceea ce e foarte dificil în cazul lui Shakespeare, am dat trei. Ai, deci, trei puncte de pornire din care să abordezi sensul cuvântului. E foarte util pentru traducător, întrucât îi oferă trei puncte de vedere. Dacă limba în care traduci nu are un echivalent suficient de bun pentru sensul numărul 1, s-ar putea să aibă unul pentru sensul al doilea sau al treilea.

Cred că și industria traducerilor se află la începuturi în multe privințe. Multe țări l-au tradus pe Shakespeare doar o dată. Nu e de ajuns. Trebuie tradus de mai multe ori, pentru a obține perspective alternative. Îți amintești că am menționat festivalul de film ceh? Într-o seară, s-au hotărât să organizeze o lectură nocturnă din sonetele lui Shakespeare. A fost minunat. Eu am prezentat o selecție de sonete, Ben le-a citit, apoi șase traducători cehi le-au tradus, fiecare în felul său. Fiecare sonet a beneficiat de șase traduceri și fiecare a fost diferită, firește. Unul dintre traducători a urmărit sensul, altul s-a axat pe metrică, altul pe rimă sau aliterație. Numai ascultându-i, puteai deja auzi și simți diferențele. Care a fost cea mai bună traducere? Cine știe? Ideea e că fiecare era valabilă în felul ei. Cred că acesta e esențialul. În special într-o țară unde, în trecut, un universitar vestit l-a tradus pe Shakespeare iar traducerea lui e singura existentă, ar trebui, pe cât posibil, să mai apară una care să o echilibreze, să o contrabalanseze. Sper că acest lucru se va întâmpla.

C. C.: Faceți atât de multe lucruri diferite; aveți un anumit program de lucru? Cum arată ziua dumneavoastră de muncă?

D. C.: E o întrebare interesantă. Prețuim zilele petrecute acasă pentru că, în prezent, călătorim extrem de mult! Două sute de zile pe an sau mai mult lucrez la proiectele mele: în diferite momente ale zilei, când am cinci minute libere, o jumătate de oră, o oră. Dar aceasta nu e o zi tipică. Când sunt acasă ne trezim, luăm micul dejun, și urcăm în birou. Hilary și cu mine avem birouri alăturate, suntem și parteneri de afaceri, nu doar soț și soție.

C. C.: Se spune că lingvistica a devenit o „afacere de familie” pentru dumneavoastră.

D. C.: E perfect adevărat! Hilary se ocupă de partea administrativă a afacerii. Are și propria carieră de scriitor, a început să scrie romane pentru copii, în timp ce eu lucrez în biroul meu la orice e nevoie. Nu consider asta o muncă. E atât de plăcut! Pur și simplu ne petrecem ziua lucrând, facem pauză pentru prânz, poate ieșim undeva dacă e necesar. Conducem și un centru de arte din apropiere și mergem uneori acolo la evenimente, concerte, orice ar fi. Deci nu e deloc vorba de muncă douăzeci și patru de ore pe zi. Când ne întoarcem seara, nu ne uităm aproape deloc la televizor. Vedem filme pe DVD, deși niciodată toată seara. Lucrăm uneori până noaptea târziu, dar de obicei ne oprim pe la ora 10. Poate urmărim știrile să vedem ce se mai întâmplă, dacă n-a izbucnit vreun nou război mondial sau ceva ce ne-ar putea afecta viața. Și tot așa. Nu mă limitez la un singur proiect; ca scriitor, te poți bloca foarte ușor. De obicei lucrez la două sau trei lucruri în același timp.

C. C.: Care sunt următoarele dumneavoastră proiecte?

D. C.: Când ești scriitor cu normă întreagă, există întotdeauna o carte care tocmai a apărut, o carte care e pe punctul de a apărea, cea la care lucrezi acum și cea la care te gândești pentru viitorul mai îndepărtat. Cea care tocmai a apărut e *The Story of English in 100 Words*.

C. C.: Cea care se încheie cu „Twittersphere”...

D. C.: Exact! Cea care urmează să apară în septembrie este despre ortografia engleză, se numește *Spell It Out! The Singular*

Story of English Spelling. E o încercare de a explica de ce ortografia engleză se află în impas. Fiecare persoană care îți citește articolul trebuie să fi învățat ortografie și sigur a urât toate formele neregulate: „De ce se scrie această limbă într-un mod atât de ciudat?”. Ei bine, există anumite motive, și cred că odată ce le cunoști, asta te poate ajuta să înțelegi mai bine sistemul.

Cartea la care Hilary și cu mine lucrăm în prezent se va numi probabil *Wordsmiths and Warriors*. Cheia e subtitlul: *The English Language Tourist's Guide to Britain*. Ideea e următoarea: dacă te interesează istoria, unde mergi? La câmpuri de bătălie și castele. Dacă te interesează arhitectura, vizitezi clădiri, catedrale și așa mai departe. Dar dacă te interesează limba engleză, unde mergi? E ceva ce nu s-a mai făcut până acum. Am colindat Anglia, Țara Galilor și Scoția, în căutare de locuri unde s-a întâmplat ceva foarte important care a influențat limba engleză – ca, de exemplu, Bătălia de la Hastings, când au venit francezii, sau Bătălia de la Edington, în care Regele Alfred i-a învins pe danezi (altfel am vorbi cu toții daneza azi) –, sau locuri unde au trăit și scris despre limba engleză autori vestiți (specialiști în gramatică sau dialectologie), care au ajutat uneori la modelarea unei noi varietăți a limbii engleze (precum Robert Burns în Scoția). Eu am scris textul, Hilary s-a ocupat de toate fotografiile; va fi o carte cu multe ilustrații, ce va apărea la Oxford University Press în 2013. Ne-a făcut o deosebită plăcere să călătorim prin toate acele locuri. Cam două treimi din carte sunt gata; sperăm s-o terminăm până în septembrie.

C. C.: Ca iubitoare de călătorii și cuvinte, abia aștept s-o văd!

D. C.: În mare parte e un jurnal de călătorie lingvistic. Va conține și detalii despre cum se poate ajunge în respectivele locuri, spații de parcare și alte informații de acest gen.

C. C.: Mulțumesc foarte mult că ați întreprins această minunată călătorie împreună cu noi!